

dinativum, et intimativum, qui est actus intellectus præsupponens motionem, et efficaciam voluntatis. Et in universum omnis actus, qui non solum ordinatur ad volendum in se aliquod objectum, sed ut idem objectum sit volitum ab alio appetitu, necesse est, quod a voluntate incipiat, sed perficiatur per rationem, et intellectum, quia voluntas per se sola non potest ordinare, et dirigere, et intimare alteri appetitui objectum. Et similiter prædestinatio, licet pro ea parte, qua dicit actum voluntatis divinæ, sufficienter possit movere physice voluntatem creatam ad beatitudinem; tamen pro ea parte, qua transmittit prædestinatum ad istum finem ordinando, et dirigendo illum per determinata media, actu intellectus perficitur. Includit etiam actum intimativum, et manifestativum, non quidem ipsius decreti prædestinationis, et assecutionis beatitudinis, sed ejus, quod debet facere prædestinatus tali modo, quo requiritur ad prædestinationem. Unde ex omni parte debet perfici actu intellectus.

XXIV. Secundo, colligitur ex dictis non subsistere fundamentum Suarez libro primo de oratione, capite III et IV, existimantis orationem interioriorem et mentalem, si non fiat mediis conceptibus vocum, sed per conceptus ultimos, non pertinere ad actum intellectus, sed voluntatis, quod probat ex D. Thoma, et ratione. Ex D. Thoma, quia tractans sanctus doctor de locutione Angelorum I part. quæst. CVII, artic. I, II et III, dicit unum Angelum loqui alteri ordinando per suam voluntatem conceptum ad alterum; ergo similiter si homo oratione interiori loquitur Deo ad modum locutionis angelicæ, sufficit ordinatio, qua voluntas ordinet conceptum ad deum. Si autem loqui velit per conceptus vocum, id pertinebit ad ipsum in-

tellectum, concipiendo se loqui ad Deum in aliquo idiomate verborum, ut sæpe experimur.

XXV. Ratio autem ejusdem Suarez ad hoc reducitur, quod in omni locutione solum duo reperiuntur: unum quod in ipso loquente fit, sicut id quod formamus ad loquendum alteri: aliud quod a loquente egreditur, id est, signum manifestativum ejus, quod formamus. Hoc secundum non reperitur in oratione mentali, aut locutione spiritali inter Angelos, vel ad Deum. Primum vero est actus immanens, qui, ut sit locutio ad alterum, debet ad alterum ordinare ordinatione pertinente ad voluntatem, et non ad cognitionem, quia quæcumque cognitio, quamdiu homo sistit in illa, solum est locutio ad se, et non ad alterum, quia ut notavit D. Thomas loco citato primo, articulo primo. Quando mens considerat actu id quod habet in habitu loquitur sibi ipsi: ergo non potest per cognitionem ordinare desiderium suum ad alterum, et consequenter nunquam poterit consummari locutio ad alterum per cognitionem, quia eo ipso quod est cognitio, solum est locutio ad se, sed consummabitur per voluntatem, qua aliquis vult conceptum suum ad alterum ordinare, vel subicere: posita autem hac voluntate quæcumque cognitio postea sequatur, non potest esse sine cognitione reflexa, qua cognoscit se velle; quæ cognitio neque ordinat ad alterum, neque constituit, sed supponit locutionem. Et hæc præcipue habent locum in locutione creaturæ ad Deum; nam licet in locutione spiritali unius Angeli ad alterum possit dici, quod loquens debet aliquid imprimere et generare de novo in audiente mediante intellectu, quatenus reddit ei de novo intelligibile quod erat occultum, et ignotum, tamen in locutione ad Deum hoc

dici non potest, cum non indigeat, quod fiat ei intelligibile manifestum aliquod objectum, et consequenter neque per actum intellectus ordinari debet ad illum.

XXVI. Hæc tamen omnia ex dictis explicantur. Et ad locum quidem S. Thomæ respondetur, quod expresse doctor sanctus ponit locutionem Angelorum consistere in intellectuali operatione, sic enim dicit quæstione illa CVII, art. IV, ostendens, quod distantia localis non impedit locutionem in Angelis. « Respondetur, inquit, dicendum, quod locutio Angeli in intellectuali operatione consistit, ut dictis patet (id est in articulo primo illius quæstionis) intellectualis autem operatio abstrahit a loco, et tempore: » ergo et locutio Angeli non impeditur per distantiam loci. Si ergo D. Thomas dicit, quod secundum dicta sua, locutio Angeli consistit in intellectuali operatione, quomodo intelligi potest D. Thomas sicut dicit Suarez, quod consistit in actu voluntatis? Et melius in II, dist. XI, quæst. I, artic. III, in fine corporis inquit, quod in Angelo: « Quando speciem conceptam ordinat, ut manifestandam alteri, dicitur verbum cordis; quando vero ordinat eam alicui eorum, quæ unus Angelus naturaliter videre potest, illud naturaliter cognoscibile fit signum expressivum interioris conceptus, et talis expressio vocatur locutio, non quidem vocalis, sed intellectualibus signis expressa, et virtus exprimendi dicitur lingua eorum. » Hæc D. Thomas: quando ergo dicit aliquando quod per voluntatem ordinantem conceptum ad alterum fit locutio Angeli, intelligendum est originaliter, et præsuppositive sicut imperium dicitur fieri a voluntate, ut a primo movente. Ipsa autem ordinatio conceptus ad alterum, et coordinatio per expressionem ad aliquid natura-

liter cognoscibile, in quo formaliter perficitur locutio, evidens est esse actum intellectus.

XXVII. Ad rationem Suarez, respondetur ex dictis, quod oratio, et locutio interior virtualiter et originaliter est in voluntate, sed formaliter et directe in expressione intellectus ordinantis et coordinantis unum alteri, et negamus illam propositionem, in qua præcipue fundatur Suarez, quod omnis cognitio sit solum locutio ad seipsum, licet enim cognitio, ut pure exit ab intellectu, sit locutio ad seipsum, tamen prout exiit supposita ordinatione voluntatis potest esse non solum locutio sibi ipsi, sed etiam in ordine ad alterum cui ordinatur. Itaque sicut actus ipse cognoscendi, et loquendi interioris, si voluntarie exerceatur pendet a voluntate solum quantum ad exercitium, ita solum quantum ad hoc habet occultationem a voluntate, eo quod in eo, quod est voluntarium est ordinis moralis, et consequenter non est objectum proportionatum speciebus angelicis, quæ solum repræsentant ea, quæ sunt ordinis naturalis. Ut ergo tollatur hoc impedimentum, et ipse conceptus proportionetur speciei alterius Angeli, cui sit locutio, necesse est, quod ipse conceptus exeat a dicente, et ab intelligente, ut non impeditus impedimento isto morali, et consequenter non solum, ut ordinatus ad seipsum, sed etiam ad alium. Neque enim Angelus audiens, et percipiens locutionem alterius respicere potest immediate ad voluntatem alterius Angeli, quia quicumque voluntatis actus, quantumcumque sit ad alterum, eo ipso, quo exiit libere a voluntate in seipso moralis est, et consequenter improporcionatus speciei angelicæ. Igitur impossibile est, quod incipiat proportionari cogitatio cordis Angeli loquentis respiciendo ad actum volun-

tatis in se ipso; et ita debet respicere ad ipsum actum intellectus, secundum quod præsupposita voluntate loquendi alteri non solum exiit ab intellectu, ut cognitio in ordine ad se, sed ut manifestativa in ordine ad alterum.

XXVIII. Et ideo D. Thomas quæstione IX de veritate, artic. IV ad decimum tertium dicit, quod locutio est motus cognoscitivæ potentiæ, non quod sit ipsa cognitio, sed quia est manifestatio cognitionis, et ideo oportet quod sit ad aliud. Ex quo manet liquida nostra solutio, et explicatio illius dicti prima parte, quæstione CVII, quod consideratio in actu est locutio sibi ipsi, loquitur enim de consideratione ut procedit pure ab intellectu, non ut procedit supposita ordinatione intellectus ad aliud. Similiter negamus quod posita hac voluntate, qua aliquis vult conceptum suum ordinare ad alterum, solum sequatur cognitio reflexa, qua cognoscimus nos velle, sed sequitur cognitio directa, qua cognoscimus exprimendo, et ordinando cognitionem ad alterum, cui manifestare intendimus. Sicut enim posita voluntate, qua volumus pro nobis cognoscere, sequitur locutio non ad alterum ordinata, sed ad nos; sic posita voluntate, qua volumus cognoscere, et dicere in ordine ad aliud, sequitur cognitio relata ad aliud. Et hunc sensum habes in D. Thoma I part. quæstione CVII, articulo primo, ubi ait, quod intelligibile est in intellectu, et habitualiter, et actualiter, et relatum ad alterum, et de primo gradu ad secundum, et de secundo ad tertium transfertur per voluntatem. Igitur cognitionem esse ordinatam ad alterum, in intellectu consistit formaliter, quia est tamquam intelligibile in intellectu, licet a voluntate originetur hæc ordinatio. Itaque non sufficit voluntatem velle manifestare, ut ex

hoc præcise dicatur conceptus manifestatus, quia ista volitio solum est applicatio intellectus, ut manifestet dirigendo conceptum suum ad alterum; et ita nisi procedat conceptus ordinatus ad alterum, nunquam perficitur manifestatio, et locutio. Et hoc est quod nos dicimus, quod non sufficit actum exire a voluntate, ut ex hoc conceptus dicatur manifestus alteri, sed præsupposito actu voluntatis debet procedere ab intellectu conceptus ordinatus ad alterum, et tunc est manifestatio.

XXIX. Ad id quod ultimo dicit, quod non indiget Deus tali ordinatione, ut objectum fiat ei intelligibile, respondetur neque orationem, neque locutionem nostram fieri ad Deum ex indigentia Dei, et ut aliquid sibi manifestetur; sed ex alia parte habet oratio pertinere ad actum intellectus, quia scilicet non importat solam locutionem, sed ordinationem, et dispositionem ejus, quod per superiorem fieri volumus; sicut imperium non importat solam locutionem, sed dispositionem ejus quod per inferiorem debet fieri, et exhibitio hujus dispositionis non fit formaliter per voluntatem, sed per intellectum, licet præsuppositivè sit a voluntate. Et ideo a D. Damasceno dicitur oratio: « Ascensio mentis in Deum: » et D. Dionysio, quod: « Quando oramus revelata mente adsumus Deo, » ut adducit D. Thomas in hoc articulo. His ergo patribus persuadeat Suarez orationem esse actum voluntatis.

XXX. Ultimo sequitur ex dictis solutio fundamenti, quod affert Suarez libro primo de prædestinatione, cap. XVII, et libro primo de legibus, cap. V, ad ostendendum, quod ordinare non sit actus intellectus: et summa rationis est, quia ordinare, licet pro ea parte, qua dicit cognitionem ordinis, et proportionis mediorum

cum fine, spectet ad intellectum; tamen pro ea parte, qua dicit ordinare efficaciter, ut media fiant propter finem pertinet ad voluntatem, quia hoc fit per electionem ex vi intentionis. Et ideo dixit Scotus in I, dist. VI, quæst. I, quod ordo practicus pertinet ad voluntatem. Difficile enim explicatur, et judicatur, quis actus sit coordinatio ista prædestinationis, cum non sit imperium, nec manifestatio, aut cognitio: distinguitur enim prædestinatio a præscientia, et ideo debet addere supra præscientiam aliquid extra rationem scientiæ, et intellectus, quod scilicet pertineat ad voluntatem. Et denique, quia actus, ad quem sequitur obligatio, qualis est actus legis, debet esse actus voluntatis imponentis et moventis alterum, et quasi ligantis; quod certe propositio intellectus non facit, sed voluntas, qua per manifestationem intellectus applicatur alteri.

XXXI. Cæterum fundamentum hoc ex dictis evertitur, et ideo aberrat a D. Thoma, quod ipse in prima secundæ, quæst. XVII, art. I, ex eodem fundamento Suarez, scilicet, quod actus imperii importat ordinationem efficacem, inferat oppositam consequentiam, quod talis actus debeat esse actus intellectus substantialiter, et formaliter, et præsuppositivè actus solum voluntatis, illa enim efficacia non potest esse ultimum, quo perficiatur talis ordinativus, quod habetur et ex substantia actus ordinandi, et ex modo. Ex substantia quidem, quia nulla voluntas creata potest movere alterum appetitum, et voluntatem extra se, nisi mediante apprehensione objecti, quod proponat tali appetitui. Et ita licet ipsa sit primum movens, et origo talis motionis, non tamen potest esse medium, quo attingatur alter appetitus nisi mediante objecto. Et in hoc solum excipitur voluntas

divina, quæ quia est causa voluntatis creatæ, potest per seipsam physice movere alias voluntates. Cæterum ex parte modi movendi adhuc voluntas divina requirit actum intellectus, quo compleatur ejus motio; quando scilicet ordinate, et quasi artificiose movet per directionem, et gubernationem alterius voluntatem in finem. Omnes ergo illæ rationes sufficienter solvuntur per hoc, quod efficaciter ordinare pertinet solum præsuppositivè ad voluntatem, a qua originatur omnis efficacia motionis: formaliter autem ad intellectum, ad quem pertinet formalis comparatio unius ad alterum, et motio ex parte objecti, quo mediante debet moveri alter appetitus.

XXXII. Ad id quod quæritur, quid sit ille actus intellectus, in quo prædestinatio consistat, respondetur non esse præcisam præscientiam rerum, et quasi speculativam, sed iudicium practicum, et præscientiam practicam, qua modo ordinativo, et quasi artificioso transmittatur creatura rationalis ad beatitudinem. Iudicium autem practicum ut sit efficax præsupponit voluntatem a qua habeat efficaciam motionis. Sicut etiam ars, et idea pertinent ad intellectum, non qui tantum cognoscat aut imperet, sed qui ordinet, ut causa efficax artificiatum, ad quod præsupponit actum voluntatis, et tamen ars consistit in actu intellectus.

XXXIII. Denique ad id, quod dicitur de obligatione legis, respondetur eam non sequi ad actum voluntatis præcise, sed ad actum intellectus, et ita D. Thomas infra quæst. LXXXVIII, art. I, dicit ex voto, qui est actus intellectus, sequi obligationem. Cujus ratio est, quia licet voluntas moveatur applicando, non tamen regulando; obligatio autem moralis ad faciendum aliquid sequi-

tur ad regulationem; ad hoc enim obligatur voluntas, ut sequatur regulam rationis, vel id quod sibi ut regula proponitur ad bene agendum. Non ergo obligatur voluntas ab altera voluntate, nisi quatenus regulativa ejus est, quia voluntas intra regulam tenetur habere actus suos, et ad hoc obligat lex, ut conformetur illi. Cum autem voluntas legislatoris non possit obligare physice voluntatem subditi, quia voluntas non potest physice cogi, aut ligari, solum moraliter illam obligat: moralitas autem consistit in conformitate voluntatis ad regulam rationis. Et ideo apponendo efficaciter illi determinatam regulam ad agendum dicitur lex moraliter ligare tali regula: regulare autem voluntatem est proprium intellectus. Obligatio ergo regulationis sequitur formaliter ad actum intellectus præsupposito actu voluntatis efficaciter apponente illam regulam. Hæc pro natura voti observa.

ARTICULUS II.

Utrum conveniens sit orare?

I. In titulo ly conveniens non ponitur pro eo, quod est rectum rectitudine morali, nec pro eo, quod est necessarium ratione præcepti, sed pro eo, quod est utile, et expediens ad obtinendum finem: licet enim soleat accipi ly conveniens pro bono morali, tamen in hoc articulo solum discutit D. Thomas, an oratio sit conveniens quasi medium utile ad obtinendum finem intentum, ut patet ex ipso contextu: sequenti vero articulo ubi inquit, an sit actus religionis, consequenter etiam inquit, an sit conveniens bonitate morali, quæ est convenientia ad rationem; ibique argumento secundo

tractat D. Thomas de necessitate orationis proveniente ex præcepto, non vero hic, ut facit magister Torres. Similiter ly orare sumitur pro quacumque oratione erga Deum, sive mentali, sive vocali. Unica conclusione satisfacit D. Thomas: Oratio ad Deum est conveniens, et utile medium ad aliquid obtinendum. Probat D. Thomas in argumento Sed contra ex illo Lucæ XVIII: *Oportet semper orare, et nunquam deficere*, ubi ly oportet est idem, quod conveniens, et ad litteram loquitur Christus Dominus de efficacia orationis ad aliquid impetrandum, ut patet ex conclusione totius parabolæ in illis verbis: « Audite quid iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictas electorum suorum clamantium ad se die ac nocte. » Igitur oratio est maxime conveniens, et medium efficax ad impetrandum aliquid a Deo.

II. In corpore articuli ut probat S. Thomas convenientiam, et utilitatem orationis præsupponit prius errores, qui circa orationis utilitatem fuerunt apud antiquos, dum alii nimium attribuiebant orationi, alii nimium detrahebant. Quidam enim negabant res humanas subiecti divinæ providentiæ, sicut et modo faciunt atheistæ, ex quo consequebatur, nihil quod ad hominem pertinet, posse impetrari a Deo; alii vero putaverunt res humanas ex necessitate contingere, ac proinde nihil ad illas deservire orationem; ad quam etiam classem reducitur Lutherus, et alii hæretici nostri temporis, qui æstimant superfluum esse orationem in his quæ ad justificationem nostram pertinent; eo quod existiment fieri sola fide, qua credimus dimissa esse nobis peccata, et Calvinus qui existimat necessitari voluntatem nostram ab auxilio divino; alii denique per aliud extremum nimis attriuentes orationi, existimabant ip-

sam ita esse efficacem, ut posset mutare decreta divina. Hæc autem omnia aut tollunt divinam providentiam (contra quod disputatum est prima parte, quæstione XXII) aut tollunt modum divinæ providentiæ, quæ ita gubernat omnia, ut nullius inferioris agentis modum tollat, sed potius præbeat, contra quod agit S. Thomas I part. quæstione XIX, articulo VIII, et quæstione CV, aut denique tollunt immutabilem Dei, contra quod agit doctor sanctus I part. quæstione IX. Quare oratio talem utilitatem, et convenientiam debet habere, ut neque ex illa in rebus humanis ulla necessitas ponatur, neque in Deo mutabilitas.

III. Hæc autem omnia manifeste deducuntur ex illo unico, et verissimo principio, quod ad divinam providentiam pertinet, non solum disponere, quod effectus fiat, sed ex quibus causis, et quo ordine, et modo fiat, quod constat ex eo, quod providentia divina est providentia causæ primæ, et universalissimæ, cui necessario subicitur omne id quod participat entitatem. Ex hoc principio infert D. Thomas, quod cum actus humani sint causæ aliorum effectuum, oportet, quod tales effectus ordinentur a Deo ut implendi, et efficiendi per tales causas: oratio autem est quidam actus humanus, qui adhibetur ad aliquid obtinendum tamquam effectum suum: oportet ergo, quod aliqui effectus ordinentur a Deo ut implendi per orationem: igitur oratio est medium conveniens, non ad movendum et immutandum voluntati divinæ, sed ut medium, quo disponit voluntas divina aliquos effectus efficere, et implere.

IV. In hac ratione D. Thomæ ut exacte intelligatur, tria advertent. Primum est, quod cum ratio sit petitio quædam, quæ adhibetur tamquam causa seu medium ad aliquid

obtinendum, potest habere rationem causæ, et influxus in ordine ad duo videlicet, et respectu personæ a qua petimus, et respectu objecti, seu rei, quam intendimus obtinere. Et quidem respectu personæ, a qua petimus, habet oratio rationem causæ moralis, quatenus impellit, et excitat superiorem, ut inclinetur ad exhibendum, quod petimus: respectu vero objecti, vel rei, quam intendimus obtinere, habet oratio rationem causæ dupliciter. Uno modo mediate, et remote, scilicet mediante excitatione, et motione superioris ad præbendum rem illam, ut dictum est: alio modo ut conditio, quam requirit superior in inferiore ad exhibendum id, quod petit, quia, etsi velit rem illam dare, non tamen nisi ab illo petatur, et inferior se illi subiciat, et quasi hoc medio mereatur sibi rem aliquam præberi, sicut contingit velle regem familiari suo aliquod beneficium exhibere, tamen ut ordine debito sibi conferratur, monet illum, ut petat a se tale beneficium: et sicut ille, qui vult dare præmium, non tamen nisi mediante merito illud dare vult. Ita contingit quod aliquando superior velit rem aliquam dare, non tamen nisi inferior a se petat, et se illi subiciat. Et consequenter illa petitio, et subjectio est causa, et medium assequendi rem, sicut meritum est causa assequendi præmium.

V. Igitur D. Thomas ut explicaret convenientiam, et utilitatem orationis, non consideravit illam primo modo, secundum quod se habet ut causa moralis respectu personæ, a qua petimus, sed secundo modo, ut est causa eorum, quæ obtinere volumus. Non enim potest oratio se habere respectu Dei ut causa movens, et excitans ipsum, quia Deus nihil extra se respicit ut causam etiam moralem, sed omnia ut effectus. Cæterum ex parte